

Аверчук А.А.

курсант 1 курсу факультет № 2 – підготовки
фахівців для НГУ ННІ № 3 НАВС

науковий керівник: **Гребенюк М.О.**

викладач кафедри загально-правових та
психологічних дисциплін факультет № 2 –
підготовки фахівців для НГУ ННІ № 3 НАВС

АКЦЕНТУАЦІЇ ХАРАКТЕРУ КУРСАНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ ФПФ НГУ З РІЗНИМ ТИПОМ ТЕМПЕРАМЕНТУ

Темперамент є динамічною характеристикою психічних процесів і поведінки людини, що виявляється у швидкості, мінливості, інтенсивності та інших характеристиках. При цьому, він характеризує динамічність особистості, але не характеризує її переконань, поглядів, інтересів, не є показником цінності або малоцінності особистості, не визначає її можливості. Темперамент – це індивідуально своєрідні властивості психіки, що визначають динаміку психічної діяльності людини, що однаково виявляючись у різноманітній діяльності незалежно від її змісту, цілей, мотивів, залишаються постійними в зрілому віці і у взаємозв'язку характеризують тип темпераменту.

Згідно з ученням І.П. Павлова, індивідуальні особливості поведінки, динаміка перебігу психічної діяльності залежать від індивідуальних відмінностей у діяльності нервової системи, а саме: сили процесів збудження і гальмування; врівноваженості процесів збудження і гальмування; та рухливості (змінюваність) процесів збудження і гальмування. Темперамент є тими "основними рисами" індивідуальних особливостей людини, серед яких вирізняють: сангвінічний, флегматичний, холеричний і меланхолійний, в залежності від співвідношення в кожному з них особливостей нервової системи людини.

Так, холеричний темперамент (за характеристикою І. П. Павлова) — є явно бойовий тип, задерикуватий, що легко і швидко дратується. Для холериків характерна циклічність у діяльності і переживаннях. Вони з усією пристрасстю здатні віддаватися справі, захопитися нею, відчуваючи приплив сил, готові перебороти й дійсно переборюють будь-які труднощі на шляху до мети. Разом з тим, цей тип темпераменту так само інтенсивно і «загасає» при втраті інтересу до справи. Воля холерика напориста, але виявляється поривами, він відрізняється також підвищеною дратівливістю й емоційною реактивністю, запальний, різкий у відносинах, прямолінійний, здатний доводити справу до великого напруження.

Сангвінічний темперамент можна охарактеризувати як гарячий, дуже продуктивний, але лише тоді, коли в нього багато цікавих справ, тобто є постійне збудження. Коли ж такої справи немає – людина стає млявою. Для сангвініка характерні рухливість, легка пристосовуваність до умов життя, що змінюються; він швидко знаходить контакт із людьми, товариський, не відчуває скутості в спілкуванні з новими для нього людьми, незалежно від їхнього авторитету. У колективі сангвінік веселий, життєрадісний, охоче береться до живої справи, здатний до захоплення. Однак, розвиваючи кипучу діяльність, він може так само швидко охолонути, як і швидко захопитися, якщо справа перестає його цікавити, якщо вона вимагає терпіння або має буденний характер. У сангвініка почуття легко виникають і легко змінюються.

Флегматичний темперамент — спокійний, завжди рівний, наполегливий і завзятий трудівник життя. Завдяки урівноваженості нервових процесів і деякій їх інертності флегматик легко залишається спокійним навіть у найважчих обставинах життя. За наявності гальмування, що врівноважує процес збудження, йому не важко стримувати свої імпульси, пориви, чітко дотримуватись виробленого розпорядку життя, системи в роботі, не відволікатися по дріб'язковим приводам. Завдяки цьому така людина може виконувати справу, що вимагає рівної витрати сил, тривалого і методичного напруження. Флегматик поважний, він не витрачає дарма сил: розраховуючи свої сили, він доводить справу до кінця. Проявляється рівним у стосунках, у міру товариським, хоча й не любить даремної балаканини. Втім, основним недоліком флегматика є його інертність та малорухливість.

Меланхолічний тип темпераменту — характеризується слабкістю процесів збудження і гальмування при їхній невідповідності (перевага гальмування), що призводить до того, що будь-який сильний вплив в певній мірі загальмовує діяльність людини. Меланхолік схильний піддаватися переживанню з незначного приводу, дещо замкнутий, нетовариський. Його лякає нова обстановка, нові люди, він бентежиться і губиться при встановленні з ним контакту, а тому схильний замикатися в собі, залишатися на самоті. У спілкуванні з незнайомими людьми сором'язливий, нерішучий. Однак у спокійній, звичній обстановці меланхолік може бути хорошим трудівником, успішно справлятися з життєвими завданнями, вирізнятися тактовністю.

Характер же особистості – є складним синтезом типу нервової діяльності та життєвих вражень, умов життя та виховання. Виступаючи як прижиттєве утворення людини, характер визначається і формується протягом усього життя людини. В свою чергу, зміст характеру, що відбиває суспільні впливи, складає життєву спрямованість особистості, тобто її матеріальні і духовні потреби,

інтереси, переконання, ідеали і т. д. Проявляться характер в діяльності, спілкуванні та поведінці людини.

Коли кількісна вираженість тієї чи іншої риси характеру досягає граничних величин і виявляється у крайній межі норми, виникає так звана акцентуація характеру. Вона розглядаються як крайній варіант норми, в чому полягає їх головна відмінність від психопатій - патологічних розладів особистості.

К. Леонгард виділяє десять головних типів акцентуацій, які переважно відповідають систематиці психопатій в пограничній психіатрії:

- Гіпертимний тип – характеризується підвищеним фоном настрою в поєднанні з жагою діяльності, оптимізмом, завзятістю й високою активністю.

- Застрагаючий тип – відзначається надмірною стійкістю афекту зі схильністю до формулювання параноїдальних та надцінних ідей.

- Емотивний тип – характеризується чутливістю й глибокими реакціями в галузі тонких емоцій. Цих людей хвилюють не грубі почуття, а те, що звичайно пов'язують з душею, з гуманністю, з чуйністю, такі люди є досить вразливими. Даний тип подібний до афективно-екзальтованого, але на відміну від нього емоції розвиваються й проявляються менш бурхливо і не так стрімко. Патологічним проявом тут може бути реактивна депресія.

- Педантичний тип – проявляється у ригідності, інертності психічних процесів, тривалому переживанні травмуючих подій.

- Тривожно-боязливий тип – суттєвою особливістю вважається схильність до страхів, підвищена нерішучість й похливість, настороженість.

- Циклотимічний тип – для таких людей характерна зміна гіпертимних та дистимних фаз.

- Демонстративний тип – визначається підвищеною здатністю до витіснення, демонстративності поведінки, схильності до істерії.

- Неврівноважений тип – характеризується підвищеною імпульсивністю, слабким контролем над потягами й спонуканнями.

- Дистимічний тип – в протилежність гіпертимному, характеризується зниженим фоном настрою (в деяких випадках до субдепресії), песимізмом, фіксацією на негативних сторонах життя, загальмованістю.

- Афективно-екзальтований тип – виявляє великий діапазон емоційних станів: легко виникає захоплення від радісних подій і повний відчай від сумних.

В результаті проведеного нами емпіричного дослідження, спрямованого на визначення властивостей нервової системи: сили процесів збудження, гальмування і рухливості нервової системи, а також визначення на основі цього домінуючого типу темпераменту у курсантів було виявлено наступне. У 41% опитаних домінуючим типом темпераменту є сангвіністичний, 29% досліджених

мають меланхолічний тип темпераменту, 18% - холеричний і у 12% переважає флегматичний тип темпераменту.

Дослідження на виявлення домінуючих типів акцентуації за допомогою методики Леонгарда-Шмішека показало, що тривожний, циклотимічний та неврівноважений типи акцентуацій серед опитаних курсантів виявлено не було взагалі. У більшості (по 23%) виявився гіпертимний та дистимічний типи акцентуацій. Крім того, у 18% опитаних переважає емотивний тип акцентуацій, по 12% наявний педантичний та екзальтований типи, і по 6% переважають застрягаючий та демонстративний типи акцентуацій характеру.

Здійснивши порівняльну характеристику прояву домінуючого типу темпераменту з особливістю прояву акцентуацій характеру серед курсантів першого курсу ФПФ НГУ нами були виявлені певні особливості їх співвідношення. Зокрема, було з'ясовано та емпірично доведено, що між домінуючим типом темпераменту у людини та типом її акцентуації існує певна відповідність. Так, враховуючи, що емотивний тип акцентуації характеризується чутливістю й глибокими реакціями в галузі тонких емоцій нами було помічено, що переважає він у людей з холеричним та меланхолічним типом темпераменту, тобто як раз тих типів, у кого емоційна сторона проявляється досить бурхливо. Також було виявлено, що гіпертимний тип, що відзначається підвищеним фоном настрою в поєднанні з жагою діяльності, оптимізмом, завзятістю й високою активністю, згідно результатів проведеного дослідження характерний для людей з сангвіністичним та холеричним типами темпераменту.

Таким чином, проаналізувавши особливості прояву домінуючого типу темпераменту серед курсантів першокурсників ФПФ НГУ та їх типами акцентуацій характеру можемо зробити висновок, що існує прямий зв'язок між типом темпераменту та проявами акцентуацій характеру у особистості. На нашу думку такі результати цілком підтверджують психологічну теорію стосовно того, що тип характеру, а відповідно і акцентуацій характеру, формується на основі особливостей прояву нервової системи людини, тобто її темпераменту.